

Nr 60.

Ankom till riksdagens kansli den 8 april 1919 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnadslån och odlingsbidrag till innehavare av vissa krononybyggen i Norrbottens län.

(1:a avd.)

I nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition angående odlingsbidrag till vissa krononybyggare i Norrbottens län, som Kungl. Maj:t kunde komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål beräkna dels å tilläggsstat för år 1919 ett anslag av 50,000 kronor och dels å extra stat för år 1920 ett anslag av 10,000 kronor. Tillika har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på blivande proposition om inrättande av en fond, benämnd Norrbottens nybyggeslånefond, såsom kapitalökning för denna fond å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett anslag av 100,000 kronor.

I en till riksdagen den 21 februari 1919 avlåten till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 139, har Kungl. Maj:t därefter, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels besluta, att en särskild fond, benämnd Norrbottens nybyggeslånefond, skall inrättas, från vilken fond, som skall förvaltas av statskontoret, medel må i mån av tillgång ställas till länsstyrelsens i Norrbottens län förfogande för utlämnande av byggnadslån till innehavare av krononybyggen, vilka upplåtits vid disposition av överloppsmarker nedanför odlingsgränsen inom Arjeplogs, Jokkmokks och Gällivare socknar av nämnda län;

dels besluta, att för denna lånerörelse skola gälla de av chefen för jordbruksdepartementet i sådant avseende tillstyrkta allmänna villkor och bestämmelser;

dels såsom kapitalökning för denna lånefond å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor att utgå av lånemedel;

dels till beredande av odlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet åt innehavare av nämnda krononybyggen anvisa ej mindre å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 50,000 kronor än även å extra stat för år 1920 ett förslagsanslag av 10,000 kronor;

dels ock besluta, att för erhållande och tillgodonjutande av dylikt odlingsbidrag skola gälla de av bemälda departementschef i sådant avseende tillstyrkta allmänna villkor och bestämmelser.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till berörda statsrådsprotokoll.

Efter att först hava redogjort för en av länsstyrelsen i Norrbottens län den 12 augusti 1918 gjord framställning i ämnet samt däröver avgivna utlåtanden av norrländska kolonisationskommittén och kommerskollegium ävensom för en av landshövdingen i nämnda län G. Malm avgiven P. M. har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Därest icke särskild hjälp beredes de nybyggen, som inrättas vid den nu ifrågakvarande efteravvittringen nedanför odlingsgränsen inom Arjeplogs, Jokkmokks och Gällivare socknar i Norrbottens län, synes det antagligt, att dessa nybyggen icke komma att — åtminstone inom en nära framtid — bliva på tillfredsställande sätt bebyggda eller nöjaktigt uppodlade. Av utredningen framgår otvetydigt, att de förmåner, staten fordom ansett tillräckliga för en nybyggare, numera i hög grad förlorat i värde. Erfarenheten isynnerhet från de senast upplåtna nybyggena utvisar tillfyllest, att kraftigare hjälp behövs, ifall dessa nybyggen skola kunna bereda sina innehavare tillfredsställande bärgning och icke resultatet allenast bliva, att nybyggaren oaktat yttersta ansträngning och försakelse knappast förmår hålla nöden borta. Det stora antal vid den allmänna avvittringen inom Arvidsjaur och Arjeplogs socknar åren 1883 och 1893 upplåtna nybyggen, vilka, oaktat frihetsåren för länge sedan utgått, ännu icke kunnat omföras till skatte på grund av icke fullgjorda byggnads- och odlingskyldigheter, är ett övertygande bevis härpå. Likväl voro förhållandena vid tiden för dessa nybyggesupplåtelser icke jämförliga med de nuvarande i avseende å byggnadskostnader och arbetslöner.

Då därjämte de med länsstyrelsens framställning avsedda nybyggena äro de sista i sitt slag, synes det mig lämpligt, att staten ingriper och medelst beredandet av vissa ytterligare förmåner söker åstadkomma, att det långvariga avvitringsarbetet blir på ett ändamålsenligt sätt slutfört.

Mot länsstyrelsens förslag, som i väsentliga delar ansluter sig till de bestämmelser, som vid 1918 års lagtima riksdag godkändes beträffande understöd åt kolonisationsverksamheten å vissa kronoparker i Norrland, har jag i huvudsak ej något att erinra. Jag anser alltså, att hjälpen bör inrikta sig på att främja dels nybyggets ändamålsenliga bebyggande genom beviljande av byggnadslån och dels nybyggets uppodling genom tillhandahållande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet. De för dessa understöd föreslagna föreskrifterna synas mig i allmänhet väl avvägda och motiverade. I vissa avseenden hava de kompletterats i de av kolonisationskommittén och kammarkollegiet angivna utlåtandena. De därvid framställda förslagen synas värda allt beaktande. I likhet med kolonisationskommittén anser jag, att byggnadslånen böra utgå från en särskild fond samt odlingsbidragen från särskilt för ändamålet anvisade anslag.

Vad beträffar själva handhavandet av ifrågavarande understödsverksamhet synes detsamma böra åtminstone tillsvidare anförtros länsstyrelsen i Norrbottens län. Dessa åtgärder äro av en speciell karaktär och sammanhånga med nybyggesväsendet, över vilket tillsynen tillkommer länsstyrelsen. Länsstyrelsen har i sin skrivelse gjort vissa uttalanden angående organisationen av kolonisationsverksamheten och vad därmed sammanhänger. Dessa uttalanden hava vidare utvecklats i landshövdingen Malms P. M. Jag vill ingalunda underkänna behovet av en större fasthet i organisationen av dessa ärendens handläggning men anser icke denna ganska stora och betydelsefulla fråga böra upptagas till prövning i detta sammanhang. Jag vill erinra, att kolonisationskommittén i sitt utlåtande anført, att kommittén ännu icke hunnit behandla denna fråga.

För fullgörandet av de uppgifter, länsstyrelsen skulle få genom dessa byggnadslån och odlingsbidrag, vilka uppgifter bland annat innefatta en viss fortlöpande rådgivande och kontrollerande verksamhet, torde länsstyrelsen hava behov att understundom anlita andra funktionärer än dem, som tillhöra landsstaten. Länsstyrelsen har ifrågasatt att erhålla bemyndigande att anställa en person med agronomisk utbildning för utförande av besiktningar m. m. och för att i övrigt biträda länsstyrelsen med dessa ärendens handläggning. Kolonisationskommittén har icke ansett en sådan anordning behöflig. Även jag finner anstäl-

landet av en dylik särskild befattningshavare bära åtminstone för närvarande undvikas och vill hänvisa till den hjälp av i agronomiskt hänseende erfarna och sakkunniga personer, som länsstyrelsen bör kunna förvärva genom att för besiktningar m. m. anlita hushållningssällskapats jordbrukskonsulenter och vandringsrättare. Vid resor på grund av härav föranledda uppdrag bära dessa åtnjuta av statsmedel resekostnads- och traktamentsersättning, vilken bör utgå för jordbrukskonsulent enligt fjärde och för vandringsrättare enligt femte klassen i resereglementet. Denna ersättning bör utgå från nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.

Därest det skulle visa sig, att länsstyrelsen därutöver har oundgängligt behov av särskilda medel för bestridande av med ifrågakvarande verksamhet förknippade kostnader, torde Kungl. Maj:t bära äga att, på framställning av länsstyrelsen och efter noggrann utredning, härtill anvisa nödiga medel från det anslag, som må bliva beviljat till odlingsbidragen.

I fråga om byggnadslånen får jag i huvudsaklig anslutning till kolonisationskommitténs förslag med vissa, delvis av kammarkollegiet föreslagna jämkningar, föreslå följande allmänna villkor och bestämmelser:

1) Till nybyggare, som med hänsyn till omfattningen av det åt honom upplåtna nybygget eller på grund av andra omständigheter prövas därav vara i behov, må länsstyrelsen i Norrbottens län bevilja lån från Norrbottens nybyggeslånefond för utförandet av byggnadsarbeten å nybygget. Dylikt lån må, med den inskränkning, som i 2) stadgas, utgå med tre fjärdedelar av det belopp, vartill vid lånets beviljande byggnadskostnaden utöver värdet av virke från nybyggets skog beräknas, dock högst med 2,000 kronor. Av detta lån utbetalas 500 kronor antingen mot vederhäftig borgen eller annan godkänd säkerhet, då lånet beviljats, eller ock utan dylik säkerhet, då byggnadsarbete utförts till ett värde av minst 700 kronor, virkesvärdet oberäknat, 500 kronor då mangårdsbyggnaden kommit under tak, enahanda belopp då uthusbyggnaden i sin helhet kommit under tak, samt återstoden då byggnaderna blivit fullbordade i enlighet med föreskrift.

2) Därest å nybygge arbeten för uppförandet av åbyggnader redan blivit utförda, vilka arbeten dock ej blivit fullbordade eller kunna anses ändamålsenliga, må på särskild prövning av länsstyrelsen bero, om och i vad mån byggnadslån, varom nyss är sagt, må beviljas.

3) För byggnadsarbetenas utförande skola ritning och beskrivning fastställas vid lånets beviljande samt därefter lända till efterrättelse, i den mån ej avvikelser medges.

4) Byggnadslånet skall uppdelas i två lika stora delar, en stående och en amorteringsdel, och skall i fråga om lånets gäldande ävensom angående skyldighet att hålla byggnaderna brandförsäkrade och i andra här ej särskilt omförmälda avseenden i tillämpliga delar gälla vad som är eller framdeles kan bli föreskrivet beträffande från statens egnahemslånefond av låneförmedlare utlämnat egnahemslån för bostadslägenhet.

5) Så länge erhållet byggnadslån ej är till fullo återbetalt, skall till betalande av annuitet å amorteringsdelen samt ränta och avbetalning å den stående delen i första rummet användas å låntagaren belöpande andel i avkastningen från den särskilda allmänning, som tillagts de vid dispositionen av överloppsmarken i socknen tillkomna nybyggena, i den mån nybyggaren eljest skulle varit berättigad att omedelbart bekomma densamma; åliggande det fördenskull den, som förvaltar nämnda avkastning, att innehålla och till länsstyrelsen inleverera vad av dylik andel skall därtill användas.

6) Nybyggare, som erhållit byggnadslån, skall, vid äventyr att förklaras förlustig besittningsrätten till nybygget, iakttaga och uppfylla de villkor, som vid lånets beviljande föreskrivits i fråga om byggnadsskyldighetens utförande, lånets amortering och annat, vars iakttagande måste anses vara av synnerlig vikt. Vad sålunda är stadgat skall gälla även annan innehavare av nybygget, till dess lånet till fullo återbetalts eller nybygget omförts till skatte, och må fördenskull inrymning i nybygget icke av länsstyrelsen beviljas ny åbo, därest icke denne förbinder sig att övertaga byggnadslånet med därvid fästade villkor.

7) Nybygge, för vilket byggnadslån lämnats, må icke omföras till skatte, med mindre innehavaren i vederbörlig ordning medgivit, att in-teckning till säkerhet för lånet och därvid förbundna villkoren må erhållas i fastigheten. Beviljas skatteomföring, skall länsstyrelsen på nybyggarens bekostnad ombesörja, att för nybyggaren lagfart sökes å det till skatte omförda nybygget samt att första in-teckning beredes däri till säkerhet för byggnadslånet.

För erhållandet och tillgodonjutandet av odlingsbidrag torde böra fastställas följande allmänna villkor och bestämmelser:

1) Finnes icke å nybygge vid tillträdet uppodlad mark till två hektars vidd, äger nybyggaren att av allmänna medel erhålla bidrag utan återbetalningsskyldighet till bestridande av kostnaderna för uppodling av vad i nämnda areal brister. Sådant bidrag utgår med 250 kronor för hektar av den mark, som skall odlas. Odlingsbidrag beviljas av länsstyrelsen i Norrbottens län.

2) Av odlingsbidrag utbetalas hälften antingen mot vederhäftig borgen eller annan godkänd säkerhet, då nybygget tillträts, eller ock utan dylik säkerhet, då hälften av den areal uppodlats, för vilken bidraget beräknats, samt återstoden då den med bidraget avsedda odlingen fullbordats.

3) Odling, vartill bidrag beviljas, skall verkställas i enlighet med odlingsplan, som skall vara uppgjord av jordbrukskonsulent, vandringsrättare eller annan sakkunnig person samt godkänd av länsstyrelsen.

4) Har ej, då odlingsbidrag blivit enligt 2) uppburit i förskott mot borgen eller annan säkerhet, hälften av den till odling bestämda arealen uppodlats inom fem år från tillträdet, vare odlingsbidraget förverkat och nybyggaren skyldig återbetala vad därav uppburits. För odling, som icke verkställts inom tio år efter tillträdet, äger utbetalning av odlingsbidrag ej rum.

Till byggnadslånefonden har kolonisationskommittén ifrågasatt anvisande såsom kapitalökning för år 1919 av ett förslagsanslag å 100,000 kronor. Emellertid synes mig denna kapitalökning böra, liksom vid övriga lånefonder, få karaktären av reservationsanslag. Någon ändring

i kapitalökningsbeloppet torde dock icke på grund härav vara erforderlig.

I fråga om storleken av de belopp, som böra av riksdagen äskas till odlingsbidragen, instämmer jag med kolonisationskommittén.»

Utskottet.

Av utredningen i ärendet torde framgå, att med tillämpning allenast av gällande bestämmelser i fråga om statens främjande av den i samband med avvitrning av överloppsmarkerna i de norra länen uppkomna nybyggesverksamheten denna visat sig icke kunna nå avsedd utveckling. Förnämsta orsaken härtill synes av allt att döma vara att söka i det förhållandet, att nybyggaren, sedan han väl erhållit ett nybygge, i regel saknar tillräcklig möjlighet dels att där tillfredsställande ordna byggnadsfrågan, dels ock att genom uppodling av nybygget bereda sig den viktigaste betingelsen för familjens uppehälle. Under sådana förhållanden och för att, beträffande de nybyggen, som upplåtits vid efteravvittringen i de i förslaget i fråga angivna socknar av Norrbottens län, ett gynnsammare resultat må kunna vinnas, torde jämväl enligt utskottets uppfattning i detta syfte ytterligare åtgärder från statsmakternas sida böra vidtagas. I fråga om det sätt, varpå denna statens medverkan bör lämnas, anser utskottet lämpligt, att såsom föreslagits i huvudsak följa de regler, som av statsmakterna uppdragits rörande kolonisationsförsök å vissa kronoparker, och håller utskottet i likhet med departementschefen före, att statens hjälp bör inrikta sig på att främja dels nybyggets ändamålsenliga bebyggande genom beviljande av byggnadslån och dels detsamma uppodling genom tillhandahållande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet. Vad i sådant avseende föreslagits, föranleder därför ingen erinran från utskottets sida.

Rörande frågan om administrerandet av denna understödsverksamhet, vilken funktion enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle tillsvidare läggas i länsstyrelsens hand, vill utskottet, i likhet med departementschefen hänvisa till den hjälp, som länsstyrelsen bör kunna förvärva genom att för besiktningar m. m. anlita hushållningssällskapets jordbrukskonsulenter och vandringsrättare.

Under åberopande av det anförda och då utskottet icke heller i övrigt funnit skäl till invändning mot det föreliggande förslaget, hemställer utskottet,

att riksdagen må
dels besluta, att en särskild fond, benämnd Norrbottens nybyggeslånefond, skall inrättas, från vilken

fond, som skall förvaltas av statskontoret, medel må i mån av tillgång ställas till länsstyrelsens i Norrbottens län förfogande för utlämnande av byggnads-lån till innehavare av krononybyggen, vilka upplåtits vid disposition av överloppsmarker nedanför odlingsgränsen inom Arjeplogs, Jokkmokks och Gällivare socknar av nämnda län;

dels besluta, att för denna lånerörelse skola gälla de av chefen för jordbruksdepartementet i sådant avseende tillstyrkta allmänna villkor och bestämmelser;

dels såsom kapitalökning för denna lånefond å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

dels till beredande av odlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet åt innehavare av nämnda krononybyggen anvisa ej mindre å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 50,000 kronor än även å extra stat för år 1920 ett förslagsanslag av 10,000 kronor;

dels ock besluta, att för erhållande och tillgodonjutande av dylikt odlingsbidrag skola gälla de av bemälda departementschef i sådant avseende tillstyrkta allmänna villkor och bestämmelser.

Beträffande sättet för anskaffande av medlen till kapitalökning för ifrågavarande fond torde statsutskottet framdeles avgiva förslag.

Stockholm den 8 april 1919.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.